

Xoc de trens o joc de frens? Referèndum a la vista

Carme Porta Abad / @CarmePorta

Els darrers anys, les reivindicacions nacionals de Catalunya han estat interpretades, metafòricament, com un xoc de trens amb l'Estat espanyol, però darrerament hi ha qui fa un símil amb les carreres cap a l'abisme que fan dos cotxes a tota velocitat, en què un dels dos, o tots dos, frenarà abans de caure. Aquest article vol aportar una visió de **l'evolució política dels darrers anys a Catalunya**. No vol fer un repàs històric exhaustiu ni tampoc intenta l'objectivitat -que entenc que no existeix en la informació-, sinó reflexionar en veu alta sobre el que s'ha esdevingut, analitzar allà on l'actualitat ràpida i convulsa ens situa i també saber cap a on realment estem avançant.

25 anys abans

El 29 de juny **va fer 25 anys d'una operació policial sense precedents contra l'independentisme català**. Els Jocs Olímpics eren a tocar i el que havia de ser una oportunitat va convertir-se en un malson per a un independentisme que, llavors, era lluny de ser hegemònic. El silenci de molts mitjans va fer possible que les detencions, fins a unes 60, i les tortures que patiren una part important de les persones detingudes quedessin al marge de l'alegria olímpica. Barcelona era el centre del món i res igualiria els Jocs: ni les protestes, ni les detencions, ni les tortures, ni els independentistes.

Aquell independentisme, anomenat **independentisme combatiu**, era en aquells moments un projecte minoritari, amb una clara estratègia i un poc dicotòmic: o tot o res, la independència era revolucionària en si mateixa. Tot i que aquell plantejament ha anat creixent i desenvolupant projecte polític, també l'independentisme ha deixat de tenir aquest plantejament i ha passat a mostrar-se com un projecte més transversal. Podríem dir, sense fer-ne categoria, que hem passat d'un independentisme revolucionari i minoritari a un independentisme més quotidià i hegemònic, tal com demostren les enquestes.

A principis dels anys noranta, l'independentisme creixia, però no era, ni de lluny, majoritari

No es tracta de posar sobre la taula la dicotomia de quina és la via vàlida, però després de més de 35 anys de militància independentista crec que és bo analitzar l'anomenat procés des d'una perspectiva més àmplia de la que ens donen els ràpids i successius esdeveniments dels darrers 5 anys. Fer una anàlisi de mirada tan curta seria injust i, ahora, una fal·làcia. L'independentisme creixia però, ni de lluny, era majoritari, la mateixa Crida només feia una tèbia reivindicació de l'autodeterminació com a lema central i l'independentisme de l'entorn del Moviment de Defensa de la Terra era l'únic referent que podia mostrar allò que realment s'esdevenia, però **Garzón i l'Estat no van deixar que ningú els desemmascarés**.

No estem parlant d'un projecte independentista únic i inamovible, tampoc de projectes antagònics en molts casos; estem parlant d'objectius comuns i dissensions importants. D'espais de trobada entre projectes independentistes però també d'espais compartits amb altres projectes socials. Estem parlant d'un projecte divers i, per tant, complex que ens han volgut "vendre" com a tapadora i,

també, com a simple.

L'Estatut i el dret a decidir

Quan al desembre del 2005 es constituí la Plataforma pel Dret a Decidir (PDD) com a projecte plural i ampli, érem en ple debat sobre el nou Estatut. El text es va aprovar al setembre del mateix any per majoria –el 90%– del Parlament de Catalunya. **La sobirania dels i les representants del poble de Catalunya no va ser acceptada pel Congrés** dels Diputats i pel Senat: mesos després proclamaven com a Llei orgànica de l'Estat un Estatut retallat, que va ser pactat en poques hores per aquells que encara creien en un Estat espanyol plural.

L'Estatut va ser ratificat en un referèndum en què les organitzacions polítiques que demanaven el 'sí' –CiU, el PSC i ICV– no van tenir en compte la majoria parlamentària a Catalunya, ni els avenços que altres estatuts, com el d'Andalusia, havien aconseguit. El 'no' –ERC i el PP– sumava projectes polítics antagònics i amb raonaments molt diferents: l'un reclamava més autogovern, mentre que l'altre reclamava una més gran implicació a Espanya.

Des del 2010, la societat ha passat de les reivindicacions autonomistes a una consciència sobiranista clara

El 10 de juliol de 2010, la manifestació de rebuig a la sentència del Tribunal Constitucional que retallava l'Estatut marcava també **l'inici d'un temps de solitud respecte al regne d'Espanya** i de clarificació política al país. Un milió de persones sortiren al carrer amb una clara, i plural, consciència sobiranista, però no tothom es trobava còmode davant les reivindicacions expressades. El carrer els va donar motius de reflexió, mentre a Espanya es despatxava el "tema català" sense empatia i amb prevenció donada la intoxicació mediàtica que començava i la manca de confiança política en alguns líders.

Transversalitat i pluralitat

Al meu entendre –amb humilitat i respecte–, el canvi de posició d'alguns líders i organitzacions després del 10 de juliol va ser coherent amb la realitat que els arrossegava més que no pas amb el pensament que defensaven fins aleshores. La societat catalana va passar de les reivindicacions autonomistes d'una gran majoria a una **consciència sobiranista clara per recuperar identitat, drets i qualitat de vida**, lluny del pacte de retalls.

Han estat anys de mobilitzacions massives, de creixement en sectors que es pensaven lluny d'un projecte nacional. Nous catalans i catalanes de primera generació que no sempre havien sentit empatia cap al discurs de l'independentisme o mai s'havien plantejat el dret a decidir el futur del país respecte a Espanya. Hi ha qui parla de projectes federalistes, hi ha qui parla d'independència clàssica, una via d'interdependència amb l'Estat, però **la mobilització popular reclamava poder decidir**.

La catalanofòbia ha produït rebuig cap a un Estat que no ha pensat que la demanda es convertiria en conflicte

L'any 2013, l'any de la Via Catalana, persones lligades a diferents organitzacions polítiques i que érem o bé nascudes fora de Catalunya o catalans i catalanes de primera generació vam signar un

article en el qual dèiem: “El projecte nacional català ha de contenir l'experiència diversa de persones que formem part del país i de la societat catalana, des d'orígens i llengües diferents, i que hem anat convergint en un projecte que abraça una clara i ambiciosa finalitat: construir un Estat. Viure a Catalunya, un país profundament condicionat per l'egoisme d'unes elits de poder, ha estat el nostre eix vertebrador, l'experiència política (diferent i diversa en el nostre cas). La nostra presa de consciència ens ha portat a formar part d'organitzacions polítiques i civils que han fet apostes per fer passos endavant i unir els esforços de totes les persones que volem viure a Catalunya i sentir-nos plenament d'aquest país. I això no sempre ha estat fàcil”. Aquell mateix any havia nascut Súmate, una organització de persones de diferents orígens que defensava el “no importa el origen sino el destino”. **S'anava consolidant el sentiment sobiranista en tota la societat.**

Els fets s'esdevenen ràpidament, els titulars es multipliquen i s'acumulen, el que alguns defensaven en pocs dies queda desfasat, els passis de pantalla es fan de forma vertiginosa i la suma de suports tant dins del País com a l'Estat com a la resta del món va fent-se realitat. Si bé els diferents estats no volen implicar-se i expressen el ja popular “és un afer intern de l'Estat espanyol”, **l'interès internacional creix, així com els suports polítics.**

9-N, pactes i diàleg

Després de tots els despropòsits del Govern espanyol i del Tribunal Constitucional, **la societat va començar a reclamar expressar democràticament l'opinió.** El 9 de novembre de 2014 va ser un cúmul d'estira-i-arroses en les decisions institucionals que desembocaren en un procés democràtic liderat per la societat civil i milers de persones voluntàries. L'Estat va menysprear, un cop més, la força popular titllant de circ aquesta consulta popular que comptà amb el suport de 920 ajuntaments i en la qual van participar un total de 2.344.828 persones. Més tard, l'Estat, després de la frivolitat demostrada, portava als tribunals la consulta, mostrant una clara politització de la justícia.

L'actitud mostrada cap a la consulta del 2014, les inhabilitacions posteriors, la manca de reconeixement de les mobilitzacions, afegides a la manca de voluntat real de diàleg per part de l'Estat, han anat confegint una realitat diversa en la qual **el sentiment independentista creix més enllà de demandes econòmiques.** El menyspreu i la catalanofòbia han produït rebuig cap a un Estat que no ha pensat en el fet que la demanda es convertiria en conflicte.

El Govern de l'Estat està reaccionant tard i malament, sempre a cop d'amenaça i mai amb voluntat d'escolta i de diàleg. Més enllà de l'orientació del vot en un referèndum, això ha provocat el naixement de plataformes amb voluntat unitària com ara el Pacte Nacional pel Dret a Decidir (PDD); però, molt més recentment i amb una voluntat més oberta, el Pacte Nacional pel Referèndum (PNR). El PDD va néixer de la mà de la societat civil i les diferents institucions que apostaven per la celebració d'una consulta sobre el futur polític de Catalunya. Si bé la voluntat era de diàleg, la manca d'estructura i la representativitat, que només tenien les entitats i institucions amb una clara orientació sobiranista, va fer que hi hagués una certa contenció els darrers mesos. Això va provocar un debat de cap on calia anar i d'aquí va sorgir el PNR amb una clara voluntat de **sumar també aquelles persones que apostaven per la celebració d'un referèndum fos quina fos l'orientació del vot** però, també, la necessitat de plantejar clarament un diàleg amb l'Estat.

El PNR, nascut a partir de dues mocions aprovades al Parlament, va recollir els diferents posicionaments respecte a la voluntat d'autogovern del poble de Catalunya i la necessitat de decidir el seu futur polític. Organitzacions polítiques que en el seu si acollien propostes federalistes o fins i tot clarament contràries a la independència reclamaven clarament un referèndum i trobaven en el PNR un espai d'expressió plural i participatiu. Si bé ambdues plataformes eren de caràcter força institucional, **el PNR va voler sortir de les sales del Parlament i va tornar a crear un ambient**

participatiu amb entitats molt diverses i va tornar a mobilitzar el país més enllà de l'orientació del vot. Tal com va expressar Joan Ignasi Elena, un dels coordinadors del PNR: "Hi ha una revolta democràtica de milers i milers de ciutadans que volen votar 'no' o que dubten i que volen sentir arguments, volen sentir debat i volen votar". El PNR va aconseguir més de 500.000 signatures en quatre mesos que demanaven als governs el diàleg i el pacte per a la convocatòria d'un referèndum i es va fer des de la pluralitat de pensament i la diversitat de desitjos.

Cap a l'1 d'octubre

El passat 9 de juny, el president de la Generalitat, acompanyat de tot el Govern, la Mesa del Parlament, diputats i diputades de diferents grups parlamentaris i entitats sobiranistes, va anunciar la data i la pregunta del referèndum, si bé encara no hi ha signat el decret de convocatòria.

Els darrers dies, Jordi Cuixart, president d'Òmnium Cultural, va declarar en una entrevista: "Si hi ha algú que estigui bloquejat per la por, demanem que s'aparti", en clara al·lusió a les amenaces contra el funcionariat però també al compromís que el Govern de la Generalitat ha pres en la convocatòria del referèndum i a les noves actuacions de la Fiscalia contra el Govern per la convocatòria del concurs per a la compra d'urnes.

Si bé el Govern de l'Estat fa passes dubitatives i no té una estratègia clara, **les amenaces segueixen i la judicialització de la política és la resposta a les propostes de diàleg**. La proposta de comparèixer a explicar la proposta al Congrés dels Diputats s'ha trobat amb dues reaccions: una, la del menyspreu i la ridiculització, i una segona de posar condicions a la compareixença per tal de minvar-ne l'impacte. El Govern de l'Estat, tot i la manca d'oposició real, cada cop té menys adeptes i més crítiques en la seva manca de resposta. I en la tàctica incerta se n'adona que ha errat i que el desig de decidir votant democràticament no trobarà aturador social, malgrat la intoxicació mediàtica constant i continuada.

Les hegemonies polítiques han canviat a Catalunya i frenar el procés sobiranista ara és un error

El pensament únic que ha intentat promulgar el PP a Espanya està trencat i es mostra **l'empatia d'una part de la societat espanyola amb el dret a decidir**. D'altra banda, el federalisme, a Catalunya, es troba en un clar atzucac donat que és un projecte bàsicament divulgat des de les forces d'esquerres que no poden donar valor a la repressió i amenaces de l'Estat però no saben fer el pas perquè els ciutadans i ciutadanes puguin exercir el dret a vot el pròxim 1 d'octubre.

Ada Colau, líder de Catalunya en Comú i alcaldessa de Barcelona, ha manifestat en una entrevista: "Entenc la impaciència d'alguns perquè el bloqueig del PP és exasperant, però tirar milles amb el referèndum no és eficaç. Junts pel Sí tenen pressa perquè no han complert el seu compromís electoral de proclamar la independència en 18 mesos. Els demanaria responsabilitat, que no es posin en perill els objectius de país ni els grans consensos". **Apel·lar a la impaciència en un moment en què tot està tan avançat és demanar aturar aquest final d'etapa**. Les hegemonies polítiques han canviat a Catalunya, i frenar ara és un error. De la mateixa manera, alguns sectors del sobiranisme estan plantejant dubtes que donen ales al discurs de la por. Jordi Baiget, conseller d'Empresa i Coneixement de la Generalitat, ho ha expressat així: "L'Estat té tanta força que probablement no podrem fer el referèndum. S'aprovarà una norma catalana perquè es pugui fer? Sí, però en el minut 1 arribarà la suspensió. Hi aniran tan en contra que potser haurem de fer una cosa diferent, i aquesta cosa es pot assemblar al 9-N".

I el 2 d'octubre?

L'anomenat procés constituent ha plantejat diverses alternatives: referèndum o declaració unilateral. La mobilització popular és àmplia, diversa, plural, transversal. El moment polític tens i, alhora, il·lusionador, un moment que marca clarament un final d'etapa. **Ara plantejar aturar una proposta d'expressió democràtica és tancar els ulls a la realitat.** Les demandes populars s'alineen clarament amb el dret a decidir lliurement, sigui quina sigui l'orientació del vot. La societat civil ha mogut aquesta etapa amb fermesa i es demana resposta a les institucions, unes institucions que no sempre donen resposta i que, en aquest cas, vulnerarien els drets democràtics. Demanar, ara, prudència i dubtar sobre l'efectivitat d'un procés en marxa és posar bastons a les rodes per exercir aquests drets.

Ara necessitem construir la república. On porten la prudència i la por?

Cal votar per decidir el futur i seguir amb la construcció social del país, decidir cap a on volem anar i agermanar-nos de nou amb la gent dels Països Catalans, donar espai a propostes en la construcció de l'Estat Català del Benestar. Donar valor a les aportacions dels moviments socials i a les mobilitzacions populars i reconèixer la pluralitat social i política és un dels grans reptes ara. **El referèndum és una expressió democràtica que pot legitimar una declaració d'independència.** Ara necessitem ja poder construir el que volem per a aquesta república que moltes i molts volem. On porten la prudència i la por? La millor manera de construir no és posant-s'hi?

Els dos símls que conté el títol són possiblement fruit de la por i la prudència; ni anem a l'abisme ni al xoc, anem cap a la construcció d'una nova república que cal dotar d'instruments per a tota la ciutadania, pensi el que pensi, voti el que voti. **Frenar ara ens acostaria més aviat a fer un símil amb el mite de Sísif.** Desenvolupar els drets i dotar de recursos, aquest és el repte, cal passar ja pantalla: votar i començar a elevar els desitjos en realitats, des de la diversitat i el reconeixement.

Carme Porta és periodista i ha estat una de les coordinadores del Pacte Nacional pel Referèndum.